

BOKFÖRLAGET
TRANAN

MO

Yngel

YAN

Mo Yan på Bokförlaget Tranan:

DET RÖDA FÄLTET (1997, storpocket 2012, pocket 2013)

VITLÖKSBALLADERNA (2001, nyutgåva 2012)

XIMEN NAO OCH HANS SJU LIV (2012)

FÖRÄNDRING (2013)

DEN GENOMSKINLIGA RÄTTIKAN (2014)

Copyright © Mo Yan, 2009

All rights reserved

Originalalets titel: 蛙, Wā

Översättning: Anna Gustafsson Chen

Omslag: Sara R. Acedo

Inlaga: Julian Birbrajer

Tryck: Scandbook AB, Falun 2015

ISBN 978-91-87179-53-2

Bokförlaget Tranan

Wollmar Yxkullsgatan 5B

118 50 Stockholm

info@tranan.nu • www.tranan.nu

MO
YAN

Yngel

ÖVERSÄTTNING FRÅN KINESISKA:
Anna Gustafsson Chen

BOKFÖRLAGET
TRANAN

Översättarens kommentar

Det finns en koppling mellan grodor och spädbarn som faller bort när man översätter texten till svenska och som gör grodan till en så speciell symbol i sammanhanget.

Det kinesiska ordet för spädbarn, wá (娃), uttalas nästan likadant som ordet groda, wā (蛙). Av den anledningen har vi valt att inte kalla romanen för *Grodor* utan låter den istället få heta *Yngel*, vilket åtminstone ger en liten koppling till små barn. Ljudet som de kväkande grodorna ger ifrån sig uttalas också wā (哇) och är samma ljud som spädbarn gör när de gråter. Gudinnan Nüwa (女娲), som nämns ett par gånger i texten, är i kinesisk mytologi den som skapade de första människorna genom att forma dem av lera och blåsa sin ande i dem.

DEL 1

Bäste herr Sugitani!

Det är flera månader sedan vi skildes åt, men det känns som om det var nyss vi umgicks från morgon till kväll. Utan tanke på ålder eller hälsa färdades ni över havet och nationsgränserna till detta avlägsna bakvatten för att diskutera litteratur med mig och mina bokälskande landsmän. Det berörde oss djupt. Den föreläsning ni höll för oss i häradets gästhemms aula på förmiddagen den 2 januari har vi redan transkriberat från inspelningen och med er tillåtelse skulle vi vilja publicera den i författarförbundets lokalavdelnings tidskrift Grodans kväk, så att de av våra medlemmar som inte kunde närvara den dagen också får möjlighet att ta del av er formuleringsförmåga och lärdom.

På förmiddagen den 1 januari tog jag med er på besök till min faster, som varit kvinnoläkare i mer än femtio år. Eftersom hon talar mycket snabbt och på dialekt kunde ni förstås inte riktigt förstå vad hon sade, men jag är säker på att hon gjorde ett djupt intryck på er, för dagen därefter använde ni henne flera gånger som exempel när ni lade fram era åsikter om litteraturen. Ni sade att ni kunde föreställa er en kvinnoläkare som ilar fram på cykel över en istäckt flod; en kvinnoläkare som med medicinväskan på ryggen, paraplyet i handen och byxbenen upprullade kämpar sig fram genom ett hav av grodor; en kvinnoläkare som skrattar högt när hon lyfter ett spädbarn med sina blodiga händer; en kvinnoläkare som med bekymrad min och skrynkliga kläder blossar på en cigarett ... Ni sade att de här bilderna ibland smälte ihop till en, men ibland uppträdde åtskilda likt en grupp statyer som föreställer samma person. Ni uppmanade häradets litteraturälskare att skriva gripande verk med min faster som utgångspunkt: noveller, dikter, pjäser. Herr Sugitani, er uppmantran väckte skaparlusten hos många av oss den dagen. En av mina bekanta på häradets kulturinstitut har redan satt igång med att skriva en roman om en kvinnoläkare på landet. Visserligen är jag betydligt mer insatt i fasters historia än han, men jag vill inte skapa några konflikter så jag lämnar romanskrivandet åt honom. Herr Sugitani, jag vill skriva en teaterpjäs med utgångspunkt från fasters liv. Era höga tankar om den franske författaren Sartres dramatik och er detaljerade och unikt klarsynta kritik av hans pjäser

när vi kvällen den 2 januari satt och pratade på den uppvärmda tegelsängen fick fjällen att falla från mina ögon! Jag ska skriva – jag ska skriva ett drama i samma klass som Flugorna och De smutsiga händerna. Jag ska oförväget sträva efter att bli en stor dramatiker. Och jag har tagit till mig ert goda råd: att inte förhastna mig, att ta det varligt, att vara lika tålmodig som en groda som sitter på lotusbladet och väntar på en insekt. Och när jag har tänkt färdigt ska jag sätta pennan till pappret lika snabbt som den där grodan fångar sitt byte.

Innan ni gick ombord på flygplanet i Qingdao bad ni mig att berätta fasters historia för er per brev. Faster lever fortfarande men det går absolut att redan beskriva hennes liv med storslagna uttryck som ”en bred och mäktig flod” eller ”ett jämnt och rytmiskt flöde”. Det finns så många historier att berätta om henne och jag har ingen aning om hur långt det här brevet kommer att bli, så jag får be er att förlåta mig och ha överseende med mig om det stilistiskt blir en aning grovt och obearbetat. Jag låter berättelsen dra iväg med mig åt det håll den vill och bli så lång den har lust med. I denna datoriserade tid är det ett slags lyx att unna sig att skriva med papper och penna, och jag hoppas att även ni ska uppleva någon form av gammaldags lycka när ni läser detta brev.

Jag vill också passa på att berätta att min far ringde och sade att det gamla plommonträdet på gården – det där vars underliga form fick er att tala om ”begävnig som flödar över” – slog ut i röda blommor den 25 dennes. De har haft många besökare som har kommit för att titta på blommorna och faster var en av dem. Far sade ett det föll stora, luddiga snöflingor den dagen och att doften av plommonblommorna som blandades med snön gjorde dem alla ovanligt klara i huvudet.

*Er tillgivne student,
Grodynglet
Peking, 21 mars 2002*

1.

I MIN HEMBYGD, herr Sugitani, har vi sedan urminnes tider för vana att ge nyfödda barn namn efter någon kroppsdel. De kan heta sånt som Näsan Chen, Ögat Zhao, Tjocktarmen Wu eller Axel Sun . . . Jag har aldrig undersökt hur den där vanan uppstod men förmodligen har den sitt ursprung i tanken att ett fult namn ger långt liv eller i att mödrarna ser barnen som en del av sitt eget kött och blod. Nuförtiden är traditionen inte lika levande som förr och unga föräldrar har ingen lust att ge sina barn den sortens underliga beteckningar. Istället får de lika fashionabla och unika förnamn som stjärnorna i tv-serier från Hongkong och Taiwan eller till och med från Japan och Korea. Och de som en gång uppkallades efter kroppsdelar och lemmar har för det mesta bytt till något vackrare, även om det förstås finns de som har valt att inte göra det – som Örat och Brynet Chen.

Örats och Brynets far, Näsan Chen, är en gammal skolkamrat till mig och som barn var vi bästa vänner. Vi började

i Lamminhägnsadens grundskola hösten 1960. Det var under den stora hungersnöden och de starkaste minnen jag har från den tiden är alla kopplade till mat. Jag har ju till exempel redan berättat om hur vi åt träkol. Många tror att det är något jag har fantiserat ihop, men jag svär vid min fasters namn att det inte är något påhitt utan rena rama sanningen.

Kolet var av bästa kvalitet och kom från Drakmunnens gruva. Det glittrade och glänste och brottytorna var så blanka att man kunde spegla sig i dem. Jag har aldrig mer sett så glänsande kol. Det var byns kusk, Foten Wang, som fraktade kolet till häradsstaden på sin hästkärra. Foten Wang hade ett fyrkantigt huvud som satt på en grov hals. Han stammade och när han talade glänste ögonen och ansiktet förvreds och blev knallrött. Hans son och dotter, Levern och Gallan Wang, gick i samma klass som jag. De var enäggs-tvillingar, men trots det var Levern stor och kraftig medan Gallan var en liten pytteflicka som aldrig tycktes växa till sig – lite mer vulgärt skulle man kunna säga att hon var dvärg. Folk påstod att Levern ensam hade lagt beslag på all näring i moderlivet och låtit Gallan förtvina. Kolet anlände på eftermiddagen, samtidigt som skolan slutade för dagen, och vi samlades runt vagnen med ryggsäckarna på ryggen för att titta på. Foten Wang skyfflade av kolet från karran med en stor järnskovel och kolbitarna skramlade när de föll på varandra. Svetten rann längs Fotens hals och han knöt loss tygstycket han hade runt midjan och torkade sig med det. När han hade torkat färdigt fick han syn på Levern och Gallan och då höjde han rösten och vrålade: ”Hem och skär gräs!” Gallan rusade genast därifrån – kroppen vaggade ostadigt när hon sprang och hon liknade en gullig liten unge som just har lärt sig gå – men Levern tog bara några steg bakåt. Han var stolt över sin fars yrke. Barn nu för tiden känner aldrig den sortens stolthet över sina föräldrar, inte ens om de är piloter. Å, denna hästkärra! Den mullrade och dånade och när hjulen satte igång att snurra stod dammet som en sky omkring den. Dragaren var en pensionerad stridshäst som

hade dragit kanoner åt infanteriet, påstods ha utmärkt sig i strid och hade ett brännmärke på ena skinkan. Förlöparen var en ilsken mula som sparkades och bets, men som trots sitt het-siga temperament var förvånansvärt stark och snabb. Foten Wang var den ende som kunde köra det vresiga djuret och även om många i byn avundades honom hans arbete räckte det med en blick på mulan för att de skulle slå de tankarna ur hågen. Den hade redan satt tänderna i två barn: Ansiktet Yuans son Kinden och Gallan Wang. Henne hade den bitit i huvudet när hon satte sig att leka på marken framför vagnen, som hade stannat utanför deras hus. Vi kände alla stor respekt för Foten Wang. Han var minst en och nittio lång, bredaxlad och kraftig som en tjur, och han kunde lyfta en hundrakilos stenmangel över huvudet med en knyck. Det som särskilt imponerade på oss var hans magiska piska. När mulan bet Kinden Yuan i huvudet ställde sig Foten bredbent på skaklarna och piskade det galna djuret över baken. Varenda pisksnärt var skarp som ett pistolskott och slog upp en blodig strimma i köttet. Till en början sparkade mulan bakut men efter en stund började den skaka i hela kroppen, fram-benen vek sig och den böjde på nacken och satte mulen mot marken medan den desperat vred på bakkroppen. Det var Kinden Yuans far, Ansiktet, som till sist sade: ”Låt honom vara, gamle Wang. Låt honom slippa!” Då hejdade sig Foten motvilligt. Ansiktet Yuan var partisekreterare och den högste partitjänstemannen i byn, så Foten var tvungen att lyda. När den galna mulan bet Gallan i huvudet trodde vi att vi skulle få se samma skådespel en gång till, men den här gången rörde Foten inte ens vid piskan. Han grabbade åt sig en näve kalk ur en hög vid väggkanten, smorde in Gallans huvud med det och bar in henne i huset. Han slog inte mulan, men däremot gav han sin fru en smäll och sparkade efter Levern.

Vi diskuterade ivrigt den galna bruna mulan. Den var mager som ett skelett och ögonhålorna var så djupa att man kunde ha pressat in ett ägg i var och en av dem. Blicken var sorgsen och den såg ut som om den när som helst skulle brista

ut i gråt. Det var obegripligt att den plötsligt kunde explodera med sådan kraft. När vi tisslande och tasslande kom allt närmare hejdade Foten sin skovel och såg så skarpt på oss att vi förskräckt backade undan. Kolhögen utanför skolmatsalen växte sig större och det blev allt mindre kol kvar på kärran. I det ögonblicket rynkade vi alla spontant på näsan eftersom vi plötsligt kände en underlig doft, en doft som av brinnande furu och bakad potatis. Luktsinnet drog med sig blicken till högen av glimmande kolbitar och när Foten Wang körde ut från skolgården sprang vi inte stojande efter i trots mot den skrämmande piskan, som vi brukade – istället närmade vi oss sakta det fascinerande kolet. Skolans kock, gamle Wang, kom ut med ett par hinkar dinglande i händerna. Han dotter Renmei gick också i vår klass och många år senare skulle hon bli min fru. Eftersom gamle Wang var en utbildad karl var hon ett av de få barn i byn som inte var uppkallad efter en kroppsdel. Kocken Wang hade en gång i tiden varit chef för folkkommunens boskapsuppfödningseenhet men på grund av något okänt misstag hade han fått sparken och flyttat hem igen. Nu såg han misstänksamt på oss. Trodde han kanske att vi tänkte smita in i köket och knycka något att äta?

”Stick härifrån, små harpaltar!” fräste han. ”Här finns inget åt er att smaska på. Spring hem och sug på morsans tuttar istället!”

Visst hörde vi vad han sade och nog funderade vi på hans förslag, men i själva verket var det bara något han slängde ur sig som en svordom. Vi var ju faktiskt i sjuårsåldern – inte kunde vi springa hem och dia. För övrigt var våra mödrar så tärda att deras bröst låg som klistrade mot bröstkorgen, så de skulle knappast ha haft något att bjuda på om vi hade frågat. Men ingen av oss käbblade emot. Istället lutade vi oss över kolhögen som om vi varit amatörgeologer som hittat en sällsynt bergart och sniffade likt hundar som letar gamla matrester i en ruin. Här är det kanske på sin plats att jag framför ett tack till Näsan Chen och även till Gallan. Näsan var den förste som plockade upp en bit kol, tog en tugga av

den och sedan rynkade på ögonbrynen som om han funderade på något oerhört viktigt. Han hade en stor och hög näsa och vi brukade ofta göra narr av honom. När han hade tänkt en stund slog han två kolbitar mot varandra så att de sprack med ett sprött knäppande och den där underbara doften slog emot oss. Han plockade upp en bit och Gallan gjorde det samma. Sedan sträckte han ut tungan och slickade på den, smakade, himlade med ögonen och såg på oss. Gallan härmade honom. De såg på varandra och log och som på överenskommelse satte de försiktigt framtänderna i kolet och tuggade. Sedan tog de en tugga till och svalde den glupskt. Ett lyckligt uttryck spred sig över deras ansikten. Svett droppar trängde fram på Näsans rodnande näsa. Gallans nästipp var svart av damm. Vi lyssnade som förhäxade till det gnisslande ljudet från deras munnar och såg förskräckta hur de svalde. De svalde kol!

Näsan sänkte rösten och viskade: ”Kamrater! Det är jättegott!”

Gallan ropade gällt: ”Storebror! Skynda dig! Ät!” Hon grabbade åt sig ytterligare en kolbit och tryckte in den i munnen och sedan valde hon ut en stor bit som hon gav åt Levern.

Vi gjorde som de: slog sönder kolet i mindre bitar, tog en liten tugga och provsmakade. Kolet var en aning strävt mot tänderna, men smaken var det inget fel på. Näsan plockade osjälviskt upp en kolbit och sade: ”Kamrater, det är de här ni ska äta, de är godast.” Han pekade på den nästan genomskinliga, gula och lite bärnstensliknande kärnan. ”De som doftar tall är goda.”

Vi hade haft några biologilektioner och visste att kol bestod av träd som begravts under jordskorpan för många sekler sedan. Det var skolans rektor, Wu Jinbang, som undervisade oss. Vi hade varken trott på honom eller på skolböckerna, för träden i skogen var ju gröna och kunde väl inte förvandlas till svarta kolkulpar? Vi hade varit övertygade om att både han och boken bara pratade strunt, men när vi nu upptäckte att kolbitarna luktade tall insåg vi att de inte alls hade

lurat oss. Vi var trettiofem barn i klassen och förutom några flickor som redan hade gått hem stod vi alla runt kolhögen och plockade och gnagde, och våra ansikten sken av en upphetsad, hemlighetsfull glädje. Det liknade improvisations-teater eller en underlig lek av något slag. Underläppen Xiao stirrade föraktfullt på en kolbit som han vred och vände på. Han behövde inte äta kol eftersom han inte var hungrig och att han inte var hungrig berodde på att hans far var föreståndare för folkkommunens spannmålslager.

Kocken Wang kom utrusande ur köket med mjöl på händerna. Himmel! Han hade mjöl på händerna! Mjöl! Han höll på att laga mat till rektorn, som skulle äta middag med huvudläraren och två partitjänstemän på besök från folkkommunen.

”Men barn!” ropade kocken Wang förskräckt. ”Vad gör ni? Äter ni . . . kol? Går det att äta?”

Gallan sträckte fram en stor kolbit med sina små händer och pep: ”Här, farbror! Smaka, det är gott!”

Kocken Wang skakade på huvudet. ”Gallan, lilla tös, inte ska du hålla ihop med de här vildbasarna.”

Gallan tog en tugga och sade: ”Men det är verkligen gott, farbror.”

Det var kväll och solen hängde låg och röd i väster. De två inbjudna tjänstemännen från folkkommunen kom farande på sina cyklar. Också de fascinerades av vårt kolätande. Kocken Wang viftade med sin bärpåle i ett försök att jaga bort oss, men en av tjänstemännen – jag tror att det var vice ordföranden – hejdade honom. Wang såg illa berörd ut när han slog ut med händerna och skyndade in i matsalen.

Nästa dag knaprade vi kol på lektionerna. Vi var svarta som korpar runt munnen och kolrester bubblade ur mungiporna. Det var inte bara pojkar som åt av kolet – flickorna som hade missat kolbanketten dagen innan hade övertalats av Gallan Wang att smaka. Kocken Wangs dotter Renmei – min första fru – åt också av hjärtans lust. När jag tänker tillbaka inser jag att hon måste ha haft inflammerat tandkött, för när hon tuggade på kolet blev hon blodig runt munnen.

Fröken skrev några rader på svarta tavlan och vände sig sedan om och såg på oss. ”Vad är det ni äter?” frågade hon sin son, Handen Li.

”Vi äter kol, mamma!”

”Vi äter kol, fröken! Vill du smaka?” ropade Gallan som satt på första bänkraden och viftade med en kolbit. Hon lät som en jamande kattunge.

Fröken klev ner från podiet, tog emot kolbiten och höll den under näsan som om hon både tittade och luktade på den. En lång stund var hon alldeles tyst och sedan gav hon den tillbaka till Gallan. ”Barn!” sade hon. ”Idag ska vi gå igenom kapitel sex: ’Korpen och räven’. Korpen hade fått tag på en köttbit och var mycket stolt över sig själv där hon satt på sin gren. Räven, som satt nedanför trädet, tittade på henne och sade: ’Kära fru Korp, ni sjunger så vackert. När ni sjunger tystnar alla andra fåglar i världen.’ Korpen blev alldeles till sig av smickret. Hon öppnade näbben för att sjunga och med ens föll köttbiten rakt ner i rävens mun.”

Fröken sade åt oss att läsa efter henne och det gjorde vi. Våra läppar var svarta som korpnäbbar.

Vår fröken var en välutbildad dam men hon hade tagit seden dit hon kom och döpt sin son till Handen. Handen Li hade fantastiska betyg och skulle så småningom bli antagen till läkarutbildningen för att efter examen få tjänst som allmänläkare på häradsjukhuset, och när Näsan Chen kapade fyra fingrar i slättermaskinen lyckades Handen Li rädda tre av dem.

2.

Varför hade Näsan Chen en så ovanligt stor näsa? Förmodligen är det bara hans mor som kan svara på det.

Näsans far, Pannan Chen (stilnamn Tianting), var den ende i byn som hade två fruar. Pannan Chen kunde många skrivtecken och före revolutionen hade han ägt hundra *mu* odlingsbar mark, drivit ett brännvinsbränneri och gjort affärer i Harbin. Hans förstafru kom från byn och hade fött honom

fyra döttrar. Han flydde innan revolutionen kom, men senare – det kan ha varit 1951 – tog Ansiktet Yuan med sig två milismän och grep honom borta i Dongbei. Han hade stuckit på egen hand och lämnat frun och döttrarna kvar där hemma, men när han nu kom tillbaka hade han ytterligare en fru med sig. Det var en kvinna med blont hår och blå ögon som verkade vara i trettioårsåldern och hette Ai Lian och bar en fläckig hund i famnen. Eftersom hon hade gift sig med honom före revolutionen var äktenskapet lagligt trots att han redan hade en fru. Det fanns flera fattiga ungarlar i byn som var mycket förgäde över Pannan Chens tvegifte och på halvt allvar krävde att han skulle överlämna en av kvinnorna till dem. Pannan Chen log stelt och såg ut som om han skulle börja gråta. Till en början hade hans fruar bott i samma hus, men så småningom hade de råkat i luven på varandra och slagits så att stickor och strån rök och med Ansiktet Yuans tillåtelse hade den yngre hustrun flyttat in i skolans två rum stora flygelbyggnad. Skolhuset hade tidigare inhyst familjen Chens brännvinsbränneri, så de två rummen i flygeln hade varit deras egendom. Pannan Chen kom överens med sina fruar om att han skulle turas om att bo hos dem. Hunden som den blonda kvinnan hade tagit med sig från Harbin trakasserades till döds av våra egna byrackor och Ai Lian var gravid när hon begravde den, så när hon en kort tid där-efter födde Näsan Chen påstod byborna att han var en reinkarnation av den fläckiga hunden. Han hade ett fantastiskt luktsinne, något som ju kan ha haft med saken att göra. Vid det laget hade faster redan studerat modern gynekologi inne i häradsstaden och blivit byns första professionella kvinnoläkare. Året var 1953.

1953 var byborna fortfarande starka motståndare till nya förlossningsmetoder eftersom de gamla jordemödrarna spred rykten om dem. De sade att barnen som förlöstes på det nya sättet skulle drabbas av slaganfall. Varför hittade de på såna historier? För att de nya förlossningsmetoderna skulle beröva dem inkomster om de blev populära. När jordemödrarna

förlöste ett barn brukade kvinnans familj bjuda dem på ett mål mat och dessutom fick de två handdukar och tio ägg som betalning. Så fort jordemödrarna kom på tal blev faster så arg att hon började skära tänder. Hon sade att hon inte visste hur många spädbarn och föderskor som hade dött för deras händer. Hennes beskrivningar skrämde oss. Tydligt hade alla jordemödrar långa naglar, deras ögon glittrade gröna som djävulseld och en gräslig stank trängde ut från deras läppar. Faster påstod att de brukade använda brödkavlar för att trycka till de födandes magar. Och så stoppade de igen deras munnar med smutsiga tygtrasor, som om de var rädda för att ungarna skulle ta sig ut den vägen. Hon sade att de inte hade några som helst kunskaper i anatomi och inte förstod hur kvinnors fortplantningsorgan fungerade. Om förlossningen blev svår stack de bara in handen i kvinnans slida och drog för allt vad de var värda, och det hände att de slet ut livmodern tillsammans med barnet. Om någon på den tiden hade frågat mig vilka skurkar man absolut borde avrätta skulle jag utan minsta tvekan ha svarat: ”Jordemödrarna!” Senare skulle jag förstå att faster berättade om extremfallen. Visst fanns det barbariska och okunniga jordemödrar, men också såna som förlitade sig på egna erfarenheter och kunskaper om kvinnokroppens hemligheter. Min egen farmor var i själva verket också jordemoder, en som förordade att naturen skulle få ha sin gång och ansåg att frukten faller när den är mogen. Hon ansåg att en bra jordemoder var en som uppmuntrade och stärkte kvinnan och som klippte av navelsträngen när barnet var fött, smorde in den med färsk kalk och slog knut på den. Men hon var inte särskilt populär i sitt yrke eftersom byborna tyckte att hon var lat. De flesta verkade vilja ha den sorts jordemoder som sprang runt och fåktade, skrek och gormade och blev lika svettig som föderskan.

Jag kallar huvudpersonen i min berättelse ”faster” men hon var egentligen min fars kusin, dotter till farfars äldre bror som hade varit läkare i armén. Först hade han studerat kinesisk medicin och sedan han tagit värvning studerade han

västerländsk medicin för doktor Norman Bethune. När doktor Bethune offrade livet blev gammelfarbror så ledsen att han blev allvarligt sjuk. Han insåg att han inte skulle bli bättre och förklarade att han längtade hem. Hans överordnade gav honom tillåtelse att tillbringa konvalescensen i byn. Farfarsmor var fortfarande i livet och när gammelfarbror klev över tröskeln till huset kände han omedelbart doften av mungböns-soppa. Det var farfarsmor som snabbt hade diskat ur grytan och börjat laga mat. Hennes svärdotter ville hjälpa till men sjasades bort med käppen. Gammelfarbror satte sig på tröskeln och väntade ivrigt. Faster var tillräckligt gammal för att ha minnen från den här tiden och hon berättade att hon hade vägrat hälsa på honom och istället gömt sig bakom sin mors ben och stirrat på honom. Hon hade hört sin mor och farmor prata om honom sedan hon var liten, men när hon nu äntligen fick träffa honom kändes han ändå som en främling. Hon sade att han satt där på tröskeln, gulblek i ansiktet, med långt hår och loppor krälände längs halsen, klädd i en vadde-rad jacka som var så sliten att stoppningen tittade ut. Hennes farmor – det vill säga min farfarsmor – grät medan hon lagade maten, men till sist var soppan färdig. Gammelfarbror var så ivrig att han sörlade i sig trots att den var kokande het – först en skål och sedan en till. När han hade satt i sig den andra skålen soppa slutade han att darra. Svetten rann över tinningarna och han fick sakta liv i blicken och färg på kinderna. Faster berättade att hon kunde höra hur det kurrade i hans mage, som om en kvarnsten snurrade runt därinne. En timme senare rusade gammelfarbror in på dasset och sket ut alltihop i en sådan fart att tarmarna nästan följde med. Han återhämtade sig så sakteliga och efter två månader var han lika pigg som förr och stark som en tiger.

Jag berättade för faster att jag hade läst en liknande berättelse i 1700-talsromanen *De lärde*. ”Vad är det för en bok?” frågade hon. Jag svarade att det var en av litteraturens klassiker. Då gav hon mig en blick och sade: ”Ja, vad tvivlar du för då, om det nu till och med står i klassikerna?”

När gammelfarbror hade tillfrisknat reste han tillbaka till Taihangshan för att leta rätt på armén. Farfarsmor sade: ”Min son, jag har inte många dagar kvar i livet. Du kan väl stanna här tills efter begravningen.” Hans fru hade en egen önskan som hon tyckte att det var pinsamt att framföra, så hon bad faster att göra det åt henne. ”Far”, sade hon. ”Mor säger att du kan resa om du vill, men först måste du ge mig en lillebror.”

Just då dök en grupp män från Åttonde marschkolonnen och Jiao-Dong-distriktet upp för att värva soldater. Eftersom gammelfarbror hade varit Norman Bethunes elev var han mycket känd i trakten. ”Men jag tillhör militärdistriktet Shanxi-Hebei!” sade gammelfarbror. Jiao-Dong-soldaterna menade att det inte spelade någon roll, för de var ju alla kommunister. ”Vi saknar en man som er, gamle Wan, och oavsett om ni vill det eller ej kommer vi att ansluta er till oss”, sade kommandör Xu. ”Tackar ni nej till bärstol och åtta bärare får vi väl binda er och släpa iväg er. Då tar vi till hårdhandskarna först och är artiga och bjuder på middag i efterhand!” Och så gick det till när gammelfarbror hamnade i Jiao-Dong och blev grundare av Åttonde marschkolonnens underjordiska sjukhus.

Det underjordiska sjukhuset var verkligen underjordiskt. En tunnel band ihop rummen som alla hade utgång mot den. Där fanns ett steriliseringsrum, vårdavdelningar, operations-salar och uppvakningsrum. De finns bevarade i originalskick än idag och Wang Xiulan från Zhujiacun i Yutong, Laizhou, som arbetade som sjuksköterska där tillsammans med gammelfarbror, är fortfarande i livet, åttioåtta år gammal. Många av uppvakningsrummen vette mot brunnar. En bondflicka gick för att hämta vatten och hennes spann fastnade i något. När hon tittade ner i brunnen fick hon syn på en ung soldat ur Åttonde marschkolonnen som stack ut huvudet ur ett hål i brunnsväggen och gjorde grimaser åt henne.

Ryktet om gammelfarbrors yrkesskicklighet spred sig snabbt i Jiao-Dong. Det var han som lyckades få ut granatsplittret

som hade fastnat i kommandör Xus skulderblad och det var han som såg till att mor och barn klarade sig helskinnade när kommissarie Lis fru genomgick sin mycket svåra förlossning. Till och med den japanske kommandören Sugitani i Pingdu visste vem han var. En gång när Sugitani och hans män gick till anfall vräktes hans stora, utländska häst omkull av en bomb. Sugitani övergav hästen och flydde, men farfar opererade djuret som efter en tid som konvalescent blev regementsofficer Xiaos springare. Något senare blev dock hästen nostalgisk, bet av sina tömmar och sprang hem till Pingdu. När Sugitani såg att hans älskade häst var tillbaka blev han utom sig av glädje, lät en av de kinesiska landsförrädarna undersöka saken och fick på så sätt veta att Åttonde marschkolonnen hade byggt ett underjordiskt sjukhus mitt framför näsan på honom och att sjukhuschefen, Wan Liufu, var just den magiskt skicklige läkare som hade skänkt hästen livet åter. Sugitani var själv ursprungligen läkare och befann sig så att säga på samma våglängd, så han försökte ständigt komma på ett sätt att få gammelfarbror att ge upp. I det syftet använde han sig av en plan ur romanen *De tre kungadömena* och skickade ut en agent som nästlade sig in i byn och kidnappade farfarsmor, gammelfarbrors fru och faster, som alla fördes till Pingdu där de hölls som gisslan. Sedan skickade han ett meddelande till gammelfarbror om detta.

Gammelfarbror var partimedlem i själ och hjärta och när han hade läst Sugitanis brev knycklade han ihop det och kastade det ifrån sig. Sjukhusets politiske kommissarie plockade upp det och skickade det till distriktshögkvarteret, där kommandör Xu och kommissarie Li tillsammans författade ett brev till Sugitani där de kallade honom ett feigt kräk. I brevet sade de att Jiao Dong-distriktets alla trupper skulle gå till gemensam attack mot Pingdu om Sugitani krökte så mycket som ett hår på någon av Wan Liufus familjemedlemmar.

Faster berättade att hon, hennes mor och farfarsmor stannade tre månader i Pingdu och att de fick mat och dryck och aldrig plågades på minsta sätt. Hon sade att kommandör

Sugitani var en mycket kultiverad och ljushyllt ung man som talade flytande kinesiska och hade silverbågade glasögon och ett tunt och spretigt skägg. Han kallade farfarsmor för tant, gammelfaster för svägerska och faster för brorsdotter. Han hade inte gjort något dåligt intryck på henne. Naturligtvis berättade hon detta för mig i förtroende – hon skulle aldrig ha sagt det till utomstående. Till dem sade hon istället att japanerna både hade misshandlat och försökt muta dem alla, men att de inte hade vikit en tum.

Herr Sugitani, jag skulle kunna hålla på i tre dagar och tre nätter med att berätta historien om min gammelfarbror och jag skulle ändå inte få med allt, så vi får ta den någon annan gång. Men jag måste i alla fall berätta om hur han offrade sig. Faster berättade att han höll på att operera en sårad soldat i en av tunnarna när han gasades ihjäl av fienden. Samma uppgifter finns också i det lokalthistoriska arkivmaterialet. Men det finns också de som påstår att han fäste åtta handgranater i bältet och red in i Pingdu stad på en mula för att som en ensam hjälte befria sin mor, hustru och dotter. Tyvärr råkade han av misstag trampa på några sammanlänkade minor som folkmilisen i Zhaojiagou hade lagt ut. Den historien hörde jag av en man som hette Överläppen Xiao och som hade varit bårbarare vid sjukhuset i Xihai. Han var en underlig person som efter Befrielsen arbetade som vakt vid folkkommunens spannmålsförråd. Han uppfann ett oerhört effektivt råttgift, och när han rapporterade saken ändrade han namnet "Överläppen" till "Överlägsne" i papperen. Senare visade det sig att råttgiftet innehöll bekämpningsmedel som redan hade förbjudits. Han och faster var svurna fiender, så det han berättade kan man inte fästa för stor tilltro till. Han sade:

"Din gammelfarbror struntade i sina order, övergav en sårad och bestämde sig för att leka hjälte. För att uppbåda mod drack han en liter pumpabrännvin och blev helt på snusen, och det var därför han trampade på den där minan."

Överläppen Xiao flinade så att de gula gaddarna syntes och fortsatte skadeglatt: "Både han och mulan sprängdes i

småbitar. När de samlade ihop resterna i två korgar låg där människoarmar och mulhovar om vartannat. Till sist slängde de ner alltihop huller om buller i en kista. Den var förresten ingen dålig sak – de hade stulit den av en rik karl i Lancun.”

Jag berättade Xiaos historia för faster, som spärrade upp sina mandelögon och sammanbitet fräste: ”En vacker dag ska jag göra upp räkningen med den där oäktingen!”

Sedan sade hon: ”Du kan tro vad du vill, mitt barn, men en sak är säker: din gammelfarbror var en hjälte i kampen mot japanerna, en revolutionär martyr! Han är begravd på Hjältarnas berg och hans skalpell och hans skor är utställda på Martyrernas museum. Ett par engelska läderskor som doktor Norman Bethune gav honom på sin dödsbädd.”